

nacionalne interese, vjera je za njih s vremenom sve manje bila opravdani razlog za vođenje rata. Kako je autor upečatljivo konstatirao, u kasnome srednjem vijeku „kršćanstvo je cvjetalo; kršćanski je svijet umro“ (str. 885) – s njime je završilo i doba križarskih pohoda.

Na kraju drugoga sveska, a time i same knjige *Božji rat: nova povijest križarskih ratova*, nalazi se izbor dodatne literature (str. 925–930) te popis vladara (str. 931–936) i kazalo (str. 937–953). Za lakše razumijevanje i predodžbu križarskih pohoda, oba su sveska opremljena s ukupno dvadeset i četiri zemljovida.

Križarski ratovi jedan su od najkarakterističnijih i najneobičnijih događaja u razdoblju srednjega vijeka. Njihov ideal je formirao europsko društvo, stvarao njegove narode i preobrazio Crkvu. Ratovi križa otvorili su Zapad novoj kulturi te pridonijeli razmjeni civilizacija, što je europskoj trgovini dalo novi zamah, neposredno utjecalo na razvoj tehnologije i znanosti te bilo poticaj za doba otkrića. *Božji rat: nova povijest križarskih ratova* djelo je koje uspijeva povezati golemi broj niti koje su se ispreplitale kroz gotovo pola tisućljeća europske povijesti. Ta činjenica ovu knjigu čini izvorom ne samo za povijest križarstva, nego i za povijest samog srednjeg vijeka i njegova društva. Duljina razdoblja o kojem Tyerman piše te obim knjige lako mogu uplašiti čitatelja. Međutim, autor je svoje djelo zamislio i ostvario na impresivan način, a njegovo uporište u izvorima je zadivljujuće. Naracija je snažna, a opisivanja živa i obuzimajuća te svakoga vode na put s križarima, koji su prikazani kako djeluju s iznimnom hrabrošću i pobožnošću jednako kao i zbog vlastite okrutnosti i pohlepe. Najveći uspjeh Christophera Tyermana je svakako njegova suzdržanost od ideologiziranja i sentimentalnosti. On je vrlo oprezan u svojim zaključcima. Što se više zna o ratovima križa, to je o njima teže suditi, a to i ne treba činiti, nego križarske pohode prihvatiti kao ono što su uistinu i bili – „uspjeh, ali i veličanstveni podbačaj“.

Tatjana BUHIN

Desničini susreti

Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur.), Desničini susreti 2005-2008. Zbornik radova, Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu, Plejada, 2009., 313 str.

„Desničini susreti“ su skupovi koji se održavaju svake godine redovito krajem onog rujanskog tjedna u kojem je piščev rođendan. Utemeljeni su 1989., a obnovljeni 2005. na stotu obljetnicu rođenja pisca Vladana Desnice (Zadar 17. 9. 1905 – Zagreb 4. 3. 1967.).

Ovaj zbornik obuhvaća 24 članaka nastala na temelju priopćenja sa skupova održanih između 2005. i 2008. godine, a započinje kratkim uvodom Drage Roksandića, koji ga svrstava među sveske novopokrenute Biblioteke „Desničini susreti“ Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Posljednji članak

sadrži kronologiju te, u prilogu, programe rada spomenutih „Desničinih susreta“. On pomaže čitatelju pri razumijevanju u kojem je vremenskom i problemskom kontekstu svaki od prethodnih 23 članaka nastao. Na kraju uvoda najavljuje se izdavanje novoga sveska, koji bi obuhvaćao sadržaj „Susreta“ 2009. i 2010. godine.

Člancima prethodi zahvala izaslanika Predsjednika Republike Hrvatske, prof. dr. sc. Siniše Tatalovića, na pozivu upućenom Predsjedniku, da bude pokrovitelj svečanosti obilježavanja stote obljetnice rođenja književnika Vladana Desnice. U njoj se potvrđuje da kulturu jednoga naroda i jedne zemlje čine i pripadnici drugih naroda što obitavaju na njegovu tlu, te da budućnost Hrvatske leži u prihvatanju i poticanju interkulturalnosti. Vladan Desnica jedan je od primjera kulturne dvojnosti. On pripada u jednakoj mjeri i srpskoj i hrvatskoj kulturnoj baštini, što je i on sam naglašavao za svoga života. Istaknute su zasluge Vladana Desnice za modernizaciju i intelektualizaciju hrvatske proze, te njegov doprinos hrvatskoj književnoj baštini kao pripovjedača, prevoditelja i esejista.

Glavni dio sadržaja ovoga zbornika čine 24 članaka. Oni se prilično razlikuju po svojoj tematici i pristupu, te osim Desničinog umjetničkog stvaralaštva tematiziraju i druge fenomene vezane uz hrvatsku i srpsku kulturu i njihov složeni međuodnos. Najistraživaniji problemi uključuju pitanje identiteta (nacionalnog, ali i vjerskog, spolnog, jezičnog itd.), pitanje percepcije i odnosa prema „Drugome“ (koje opet može biti definirano na osnovu nacionalnih, kulturnih, rodni, vjerskih, itd. kriterija), pitanje odnosa hrvatske književne historiografije prema multinacionalnim ili jugoslavenskim piscima, pitanje odnosa između identiteta pojedinca i zajednice u kojoj živi i dr.

Izvjestan problem čitatelju može predstavljati nedostatak jasno određene podjele članaka prema tematici ili znanstvenom području. Takva podjela, pod uvjetom da je jasno istaknuta u sadržaju na početku knjige, omogućila bi čitatelju da brže prepozna članke koji ga najviše interesiraju. No, vrijedi primijetiti da redosljed članaka ipak nije slučajna, jer su oni poredani tako da čitatelj ne osjeti nagle promjene tematike ili znanstvenog stila. Također je vrijedno spomenuti da svakom članku prethodi kratak sažetak njegovog sadržaja, što će čitatelju zasigurno pomoći da lakše uoči sadržaj koji ga zanima.

Prvi članak zbornika, *Geneza jednog sukoba*, koji potpisuje Dušan Marinković, uvodi čitatelja u burni svijet političkih i drugih izvanknjiževnih okolnosti koje su u mnogome odredile Desničinu stvaralačku „sudbinu“. Posebno je važno autorovo zalaganje za daljnje istraživanje i interpretiranje Desničinih razgovora i intervjua, koji su Desnici nudili priliku da izađe iz djelomično dobrovoljne, ali i djelomično nametnute javne izolacije. Osim toga, ovaj članak ističe važnost zanemarenog dijela Desničinog opusa: filmsku i kazališnu kritiku, filmske scenarije te esejistiku.

Isti autor u članku *Nove spoznaje o Vladanu Desnici* interpretira nekoliko manje poznatih aspekata života i umjetničkog stvaranja Vladana Desnice, otvara nova pitanja u vezi s njima, te skreće pažnju na nove spoznaje o Desnici. Marinković tvrdi da je Desnica imao viziju književnosti kao pribježišta pomoću kojeg autor sebe i druge opominje da svojim stvaralačkim radom radi na nikad ostvarenom „oljuđenju čovjeka“. Kao i u prethodnom članku, autor upozorava da Desničina esejistika, kritika, intervjui i razgovori još nisu adekvatno i cjelovito interpretirani, nadovezujući na to svoje komentare i interpretacije nedovršenih Desničinih djela, posebno filmskih i dramskih.

Zanemarenim dijelom Desničina opusa, lirikom, bavi se i članak Tonka Maroevića: *Zgusnute kaplje. Pretpostavke za čitanje Desničinih stihova*. U njemu autor uvažava kritike Desničine poezije kao manje koherentne od njegove proze, ali ju istovremeno brani, ističući

kako su Desničine pjesme umjetnički vrijedne i u mnogome skice za daljnju razradu, što ih čini organskim dijelom Desničinog književnog korpusa.

Članci *Ponešto o stablu i krajoliku u prozi Vladana Desnice*, koji potpisuje Šime Pilić, te *Značenje pejzaža u Desničinim „Impresijama iz sjeverne Dalmacije“* Stanislave Barać osvrću se na prikaz i funkciju krajolika u Desničinoj prozi i pjesništvu. Isto tako, oni pokušavaju interpretirati utjecaj Desničinih ekoloških i kulturnih shvaćanja na njegov književni opus. Zaključuju da je Desničin pejzaž simboličan i reduktivan, s funkcijom unašanja ljudskog u sliku prirode, stvaranja atmosfere za radnju koja slijedi, te gradnju jedne od osnovnih semantičkih opozicija Desničinog literarnog svijeta: selo - grad.

Krešimir Nemeć u svom članku *Prokletstvo zaborava. Neki problemi hrvatske književne historiografije nakon raspada Jugoslavije*, upozorava na pritiske koje nacionalizam i ideologije još uvijek vrše na hrvatsku književnu historiografiju. Osim ideoloških problema, u hrvatskoj književnoj historiografiji postoje još problemi oportunitizma književnih povjesničara, te neizgrađenog odnosa prema brojnim važnim pitanjima. Kao rezultat svega toga, zanemarena je književnost dijaspore, Srba u Hrvatskoj, jugoslavenstvo i žene pisci u Hrvatskoj.

Utjecaj fenomena nacionalizacije na hrvatski književni kanon razmatra se i u članku Marine Protrke: *Kanon i drugi. Distinktivnost i restriktivnost književnog kanona u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća*. U spomenutom radu autorica nastoji dokazati kako nacionalizam nastoji pretvoriti književnost u sredstvo unutarnje kulturne standardizacije i diferencijacije prema „Drugome“. Tako uspoređivanje sa susjedima ili sa Zapadom postaje stalno mjesto književnopovijesne i kritičke misli, a homogenizacijom regionalne raznolikosti nastaje jaz centar - periferija, pučka - visoka književnost.

Članak *Reprezentacija žene u beogradskoj periodici iz vremena međuratne Jugoslavije*, iz pera Stanislave Barać, razmatra vidove reprezentacije i autoreprezentacije žena u jugoslavenskoj književnosti u okviru pokreta za emancipaciju žena u razdoblju između dva svjetska rata. Pritom autorica podsjeća da je ovakvo pitanje o emancipaciji bilo moguće postaviti samo s povlaštenih pozicija u kulturi, uspoređujući ga s danas aktualnim pitanjem o pravima homoseksualaca. Autorica studiju zaključuje teom da se svaka kultura jednim dijelom oblikuje stalnim diskurzivnim proizvođenjem i isključivanjem identiteta „Drugog“ iz isto tako diskurzivno proizvedenog identiteta zajednice.

Usmena naracija, identitet i lična istorija. Pitanja jezičkih formi i kulturnog samoopredeljenja u publikaciji „Romkinje: Biografije starih Romkinja u Vojvodini“, članak koji potpisuje Marija Grujić, bavi se pitanjem utjecaja kolektivnih kulturnih klišeja na samoidentifikaciju pojedinca. Autorica analizira zbirku usmenih biografskih priča starih Romkinja u Vojvodini, zaključujući da kulturni i jezični klišeji ograničavaju proces samoidentifikacije subjekta. Isto tako, metoda izricanja i bilježenja usmene osobne povijesti donosi često šturo i kolektivno viđenje povijesnih i političkih okolnosti. Unatoč tim nedostacima, metoda osobne usmene povijesti može pomoći u rekonstruiranju povijesnih tokova u slučajevima gdje nedostaju zvanični izvori.

Temom problema Roma kao manjinske kulture bavi se i tekst Elvia Baccarinia, *Nacionalne manjine multikulturalizam i jednakost*, u kojem autor razmatra karakterizaciju jednakosti, odnosno diskriminaciju kada je riječ o nacionalnim manjinama, ilustrirajući opća načela na primjeru Roma u Međimurju. Autor smatra da su najvažniji koraci za integraciju romske djece u školstvo zapošljavanje nastavnika koji poznaju romski jezik, te šira društvena politika multikulturalizma (protiv segregacije). Kao najvažniju odliku

multikulturalizma autor ističe činjenicu da on mora predstavljati aktivnu dvosmjernu komunikaciju. Zbog toga mu je za razvoj potrebna ne samo javna politika, već i promjena u stavu jer, kako upozorava Baccarini, kada većinska zajednica inzistira na temi individualnosti i nediskriminacije pojedinca, ona zapravo koristi formulu za koju zna da podržava vlastitu dominaciju.

Studija *Reprezentacija i skandal: „Djelidba“ S. Kulenovića u kontekstu kulture pamćenja jugoslavenskog socijalizma*, iz pera Sanjina Kodrića, nudi književnohistorijski okvir za razumijevanje komedije „Djelidba“ (1947.) Skendera Kulenovića i njezine recepcije u kontekstu kulture pamćenja jugoslavenskog socijalizma. Slično kao u slučaju Vladana Desnice, Kulenovićeve književna sudbina bila je uvjetovana njegovim vlastitim opredjeljenjem i stvarnošću burnog vremena u kojem je živio. Autor studije upozorava na režimski obojene ocjene lika i djela Kulenovića i drugih autora iz ove regije, istovremeno upozoravajući da će svako novo čitanje nužno svjesno ili nesvjesno reprezentirati očekivanja svojeg vremena i kulture.

Studija Marijane Bijelić, *Tvorba identiteta i drugosti u romanu „Baj Ganjo“ Aleka Konstantinova*, bavi se problemima identiteta i autoidentiteta, analizirajući diskurzivnu proizvodnju identiteta na primjeru spomenutog romana. U ovom romanu glavni lik reprezentira problematični balkanski identitet Bugara u odnosu prema europskome. Temeljni sukob proizlazi iz suprotstavljanja europskog i balkanskog bugarskog identiteta, koji su vezani uz socijalnu stratifikaciju. Bugarski je identitet u romanu prikazan kao konstruirani, rubni identitet europskog kontaminiranog azijskim, a balkanska kultura kao antikultura, parodija i negacija same kulture. No, sam glavni lik izbjegava identifikaciju jer osjeća da je njen cilj u stvari ovladati drugim ljudima. Stoga je njegovo samoidentificiranje promjenljivo i ovisno o pragmatičkim potrebama. Paradoksalno, oznaka balkanskog kao Drugog na kraju se romana pokazuje kao oznaka ambivalentnog odnosa prema vlastitom identitetu.

I članak Maše Kolanović, „*Kome treba identitet? „Esejistika Dubravke Ugrešić*“, bavi se problemom artikulacije nacionalnog identiteta, ovaj put na primjeru eseja Dubravke Ugrešić nastalih nakon 1991. godine. Nepristajanje na poistovjećivanje s novostvorenim kolektivitetom dovelo je Ugrešić do svojevrsnog egzila ne samo iz države, već i iz same hrvatske književne povijesti. Članak razmatra i proces gradnje identiteta putem tzv. „narcizma malih diferencija“ i namještanja nacionalne „scenografije“ sukladno europskim „krojevima“. Autorica članka najavljuje kraj vladavine nacionalnog i početak tržišnog u artikulaciji identiteta.

Lana Molvarec u tekstu *Između eskapizma i nomadologije. Deleuze/Guattari i Hakim Bey u arkadiji Šoljanovih „Izdajica“*, bavi se problemom identiteta, nastojeći pritom otvoriti nove vidove interpretacije navedenog romana Antuna Šoljana. Prema ovoj analizi, *Izdajice* nisu apolitičan tekst, već tekst koji suprotstavlja teritorijalizacijsku težnju države i radikalnu deterritorijalizaciju nomada. Glavni cilj eskapizma i nomadizma likova jest osiguravanje prostora u kojem se može privremeno živjeti sadašnjost, bez velikih povijesnih događaja i bez obzira na prošlost i budućnost. No, takva ideja arkadije (utočišta) je na kraju romana ironizirana. U tome možemo vidjeti paralelu problema s kojima se susreću umjetnici koji izbjegavaju identificiranje.

Nadovezujući se na ovu misao, Dragan Bošković u članku *Identitet roman: „Proljeća Ivana Galeba“ Vladana Desnice*, spomenuti roman promatra kao „ja-roman“, u kojem je fikcionalno konstruiran identitet posredstvom stereotipova dekonstruiran u korist identiteta koji metafizičko i metanarativno konstruira poetika romana. Članak analizira Desničin

stav o nadilaženju stereotipa ističući da, iako roman kao nads subjekt nosi obilježja građanske svijesti, zapadne kulture, diskurzivne prakse itd., on je isto tako prvi primjer romana (u hrvatskoj i srpskoj književnosti) u kojem diskurs vlada subjektom, a ne obrnuto.

Članak Ivana Majića, *Književnost globalizacije ili globalizacija književnosti?*, nadovezuje se na zaključne misli prethodnoga članka, pitajući se kako će dominacija engleskog jezika i golema mogućnost recepcije posredovane digitalnim medijima utjecati na daljnji razvoj književnosti. Polazeći od postavke da je značenje pojma književnost kontekstualno varijabilno, autor ističe novo mjesto engleskog jezika kao jamca širokog tržišta, ali istovremeno naglašava nestanak povezanosti između engleskog jezika i engleske književnosti. Time nastaje novi oblik interkulturalnosti, u kojem marginalne/podčinjene grupe biraju i izmišljaju elemente kojima se koriste, a koje su preuzeli od dominantne kulture.

Zvonko Kovač u članku *Dvojna pripadnost (višeprispadnost) opusa. O kulturi razgovora (metodologiji pisanja) o pripadnosti pisca*, raspravlja o pristupu i metodologiji koju srpska i hrvatska povijest književnosti koriste pri pisanju o kulturnoj, odnosno nacionalnoj pripadnosti pojedinih pisaca. U središtu rasprave je njihovo odnošenje prema opusu Vladana Desnice. Članak kritizira strategiju hrvatske književne historiografije koja je jednostavno potpuno integrirala Desnicu u hrvatsku književnost. Nadalje, oštro je kritizirana metodološka nezabrinutost hrvatske povijesti književnosti, nepridržavanje bilo kakvoga modernog načela pri pisanju takve povijesti, te utemeljenost hrvatske povijesti književnosti na kulturi *razgovora* u kojima se zaključci već unaprijed znaju. Autor u zaključku svog članka poziva na veće teorijsko osvješćivanje naše književne historiografije te veću otvorenost prema aktualnim kulturnim teorijama.

Članak Davora Dukića, *Nekoliko imagoloških opaski o „Zimskom ljetovanju“ i Desničini susretima*, donosi imagološku analizu spomenutog romana. Sukladno njezinim rezultatima, Dukić tvrdi da u romanu dominira građansko-elitističko-kozmpolitička ideologija koja prezire svaku identifikaciju ispod razine svjetonazorskog (filozofskog). Stoga je on primjer književnog otpora stereotipnim, odnosno imagotipskim generalizacijama, jer omogućuje čitateljevo prepoznavanje u drugim vremenima i na drugim prostorima. Autor zaključuje članak mišljenjem da su Desnica i ključan pojam skupa „Desničini susreti“ u stvari nekompatibilni, jer je Desnica želio demistificirati tradicionalno shvaćanje kolektivnog identiteta.

Članak Ide Ljubić, *Devetnaestostoljetne bosanske kronike: istraživačke kontroverze*, također polazi s imagoloških pozicija. Namjera je članka propitati spomenute kronike na intertekstualnoj (pitanje hibridizacije žanra) i kontekstualnoj (odnos teksta i društveno-političkih praksi) razini, s posebnim osvrtom na načine konstrukcije i reprezentacije predodžbi u njima. Uspoređujući ljetopise franjevaca i pravoslavaca, autorica dolazi do zaključka da je konfesija osnovni razlikovni princip na kojem spomenuti kroničari temelje vlastiti identitet. Drugi princip je jezik (kod katolika) ili etnička/regionalna pripadnost (kod pravoslavaca). No, najvažniji je autoričin zaključak da je u svim analiziranim kronikama reprezentacija pojedinih etničkih, odnosno vjerskih skupina uvelike uvjetovana političkim potrebama autora.

Članak koji potpisuje Zrinka Blažević, *Kako misliti kulturu: suvremene teorije kulture i problem kulturne razlike*, ispituje različite teorijske i disciplinarne artikulacije te općenito objasnidbenu validnost iznimno složenog koncepta kulture iz metateorijske pozicije. Autoričin rad započinje sažetim pregledom semantičke povijesti, teorijskih konceptualizacija i heurističkih upotreba pojma kulture, nakon kojeg kritički prikazuje tri suvremene

kulturalističke teorije: hibridizacije, transkulturacije i transdiferencije. Tri spomenute teorije kulture međusobno se razlikuju, ali nisu isključive, nego se mogu promatrati kao komplementarne paradigme. Fokuseraju se primarno na to kako ove teorije elaboriraju i epistemološki tretiraju kompleksno pitanje kulturnih razlika, propituju se njihov kognitivno-eksplanatorni potencijal i interpretativno-analiitičke mogućnosti. Autorica utvrđuje da suvremene kulturalističke teorije objedinjuje pozitivan odnos prema fenomenu razlike, koju drže kompleksnijom negoli je opisuje klasični binaristički kulturni model, prostorno i vremenski uvjetovanom te uvijek kontaminiranom odnosima nejednakosti i moći. Stoga kulturne granice nisu demarkacijske linije, već međuprostorne zone interakcije, prožimanja i preklapanja gdje se u međusobnoj igri privlačenja i odbijanja neprestano (re)kreiraju kulturni identiteti. Kao odgovor na pitanje kako misliti kulturu, autorica predlaže alternativni model mišljenja kulture kao „heterotopiju atopičnoga“, mjesto nemoguće koegzistencije izmještenih, nesumjerljivih i neproničnih, ali jedinstvenih i začudnih kulturnih entiteta.

Članak Saše Božića, *Nacionalizam u transnacionalnom prostoru: od socijalnog prostora do hiper-teritorija*, bavi se fenomenom teritorijalnosti u transnacionalnom prostoru, koji definira kao „socijalnu i intimnu udaljenost odnosno blizinu aktera preko, iznad ili ispod nacionalnih granica“. Autor tvrdi da odnosi moći uvijek stvaraju teritorije, jer ograničenje prostora i stvaranje vlastitog teritorija pomaže pojedinoj grupi ili naciji da postane „prirodna“ i „vječna“. Iz toga proizlazi da sudionici u transnacionalnim mrežama stvaraju hiper-teritorije, koje nije moguće jasno odvojiti i ocrtati, te koji su pokretljivi i nestabilni. Ovakvi se teritoriji mogu privremeno formirati na velikim fizičkim prostorima i preko granica nacija-država.

Aleksandar Bošković se u članku *Zarobljeni identiteti: između „Balkana“ i „Evrope“* bavi problemima koji utječu na razumijevanje ponašanja i motivacije aktera na političkoj sceni Srbije, pritom upućujući na paradokse na javnoj sceni Srbije, nedoumice u vezi identiteta i na njihove moguće praktične posljedice. Autor upozorava na važnost poznavanja i refleksije literature o konstrukciji i arhitektima nacionalnog/etničkog identiteta u Srbiji. Isto tako, autor ističe da tradicija samo prividno pokušava uspostaviti vezu s prošlošću, dok u stvari polazi od tekućih dnevopolitičkih potreba u cilju zadovoljavanja potreba sudionika u strukturama moći u budućnosti. Referirajući se na ideju orijentalizma Edwarda Saida, Bošković smatra da pred ulaskom u Europsku Uniju u Srbiji dolazi do procesa obrnute orijentalizacije i nepotrebne esencijalizacije svega što nije „naše“, „domaće“, „poznato“. Stoga i nastaje velika konfuzija oko shvaćanja pojmova poput „Balkan“, „Europa“ ili „globalizacija“ i toga što predstavlja „jugoslavenski“ ili „srpski“ identitet, te poistovjećivanje pojma „tradicija“ s idejom „nacije“ ili „nacionalnih interesa“.

Kontrakultura virtuelnih utočišta u savremenoj srpskoj prozi: Vladimir Arsenijević, Srdan Valjarević, Barbara Marković, studija autorice Isidore Jarić, razmatra kontrakulturni eskapistički fenomen bijega u sigurnost unutrašnjeg kod tri suvremena srpska romana autora mlađe generacije. Romani govore o nemogućnosti prilagodbe (mladih) likova tranziciji u nacionalnu državu i rat, te njihovoj odluci da odbace realnost koja ih okružuje oslanjajući se na sjećanja na ranije vrijeme (formiranje virtualnog intimnog prostora nauštrb socijalnog). Autorica smatra da su promjenom režima 10 godina kasnije mladi ponovo bili prepušteni neizvjesnostima društva koje nije u stanju ponuditi bilo kakvu perspektivu generaciji na pragu ulaska u svijet odraslih. Smatrajući da takve igre interpretiranja i opravdavanja vlastite strategije preživljavanja supstituiraju istinsku pobunu protiv društva, autorica poziva čitatelje da vanjski svijet učine podnošljivijim za život.

Posljednji članak ove knjige, *O Vladanu Desnici i „Desničinih susretima“*, koji potpisuje Drago Roksandić, daje detaljan pregled razvoja i obnove „Susreta“ od 1989. do 2009. godine. U članku su prikazani projekt otvaranja Međunarodnog sveučilišnog centra u Islamu Grčkom kod Zadra, te obnova Kule Stojana Jankovića. Osim toga, u članku se pokušava redefinirati pojedine vidove temeljne problematike hrvatsko-srpskog interkulturalizma u Hrvatskoj danas. Autor daje pregled glavnih tematskih cjelina koje su obuhvatili prethodni članci ovoga zbornika uključujući, između ostalog, pitanje što je uopće značila umjetnost za Vladana Desnicu, pitanje pripadnosti autora dvjema nacionalnim tradicijama, problem marginaliziranosti hrvatsko-srpskih pisaca općenito, problem dijelova Desničine autorske baštine koji još nisu istraženi, nemogućnost „protjerivanja stranih dimenzija“ iz kulturne baštine pojedinog naroda, itd.

Uz opisane članke, zbornik sadrži i priloge koji obuhvaćaju programe prethodnih „Desničinih susreta“ i drugih relevantnih znanstvenih skupova, prilog za utemeljenje Međunarodnoga sveučilišnog centra u Islamu Grčkom, te prilog o raspravi oko obnove i revitalizacije Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom.

Na kraju zbornika nalazi se opsežno imensko kazalo, te popis autora članaka i institucija u sklopu kojih djeluju.

Vrlo širok raspon tema i znanstvenih pristupa možda je najveći nedostatak, ali istovremeno i najveća prednost ovog zbornika. Naime, ovdje se radi o pionirskom djelu koje može poslužiti u više svrha. Ono donosi važne nove spoznaje i interpretacije književnoga djela Vladana Desnice, a osim toga, donosi važne smjernice za suvremena istraživanja problema identiteta i utjecaja društveno-političkih i kulturnih procesa na njegovu genezu i manifestacije. No, možda je ovaj zbornik još vrjedniji kao poticaj za unaprjeđenje znanosti o književnosti u čitavoj regiji, za deideologizaciju književnosti i njene interpretacije, te nadasve kao poziv na uvažavanje i poštivanje razlika među etničkim, jezičnim i ostalim grupama, u kojemu povjesničari književnosti i ostali društveno-humanistički znanstvenici zasigurno trebaju imati važnu ulogu.

Boris BLAŽINA

Istarska toponomastika u povijesnom kontekstu

Giovanni Radossi, La toponomastica istriota storica, moderna i comparata della città e del territorio di Rovigno d'Istria, Collana degli atti n. 28, Centro di ricerche storiche, Rovigno 2008., 442 str. + 3 topografske karte.

Giovanni Radossi je hrvatskoj znanstvenoj javnosti poznat kao utemeljitelj i dugogodišnji ravnatelj rovinjskog Centra za povijesna istraživanja (*Centro di ricerche storiche*), središnje istraživačke i dokumentacijsko-bibliotečne ustanove Talijana u Hrvatskoj. Riječ je o instituciji i institucionalnim učincima koji, neovisno o svome manjinskom statusu, zaslužuju mnogo